

Noot I. van der Zalm

Overlijdensschade. Schadeberekening. Vaste lasten.

[BW art. 6:108]

Samenvatting

In 2005 is (de heer) Y als gevolg van een verkeersongeval om het leven gekomen. Allianz heeft als WAM-verzekeraar van de veroorzaker van het ongeval aansprakelijkheid jegens zowel de echtgenote als de zoon van Y erkend. De aanspraak op schadevergoeding van de echtgenote van Y is zonder rechterlijke tussenkomst definitief tussen partijen geregeld. Het gaat in deze procedure over de omvang van de vergoedingsplicht van Allianz jegens de zoon van Y. De geschilpunten tussen partijen hebben betrekking op de uitgangspunten voor het berekenen van de schadevergoeding, niet op de wijze waarop deze vergoeding dient te worden berekend (de door hen ingeschakelde rekenkundige experts gebruiken dezelfde software). In deze uitspraak komen de geschilpunten tussen partijen die van belang zijn voor het berekenen van de schadevergoeding in geval van overlijden aan bod en gelast de rechtbank op verzoek van Allianz een comparitie van partijen. De rechtbank overweegt wat betreft de invloed van gewijzigde gezins- en leefomstandigheden op de schade van het kind dat de keuzes die de overblijvende partner in dit kader maakt, geen invloed hebben op de vergoedingsplicht van de aansprakelijke partij jegens het kind. Ook over het antwoord op de vraag welke inkomsten toe zijn te rekenen aan het kind verschillen partijen van visie. De rechtbank overweegt op dit punt dat het niet redelijk is om rekening te houden met bijverdiensten tijdens de studie, mede gelet op de gemaakte keuze met betrekking tot de looptijd. Daarnaast geeft de rechtbank een definitie van het begrip vaste lasten en overweegt de rechtbank dat vaste lasten niet 'vast' behoeven te blijven, maar dat deze kunnen stijgen naarmate het inkomen toeneemt.

Noot

1. Inleiding en feiten

Het gaat in de hier te bespreken zaak om het berekenen van de schadevergoeding als gevolg van het overlijden van (de heer) Y, echtgenoot van eiseres (moeder) en vader van zoon X. (De heer) Y is in 2005 als gevolg van een verkeersongeval om het leven gekomen. Allianz heeft als WAM-verzekeraar van de veroorzaker van het ongeval aansprakelijkheid jegens zowel de echtgenote als de zoon van (de heer) Y erkend. De aanspraak op schadevergoeding van de echtgenote van (de heer) Y is zonder rechterlijke tussenkomst definitief tussen partijen geregeld. Het gaat in deze procedure over de omvang van de vergoedingsplicht van Allianz jegens de zoon van (de heer) Y. De geschilpunten tussen partijen hebben betrekking op de uitgangspunten voor het berekenen van de schadevergoeding, niet op de wijze waarop deze vergoeding dient te worden berekend (de door hen ingeschakelde rekenkundige experts gebruiken dezelfde software).

In het hier te bespreken vonnis gelast de rechter op verzoek van Allianz een comparitie van partijen. Niettemin is deze zaak een bespreking op deze plaats waard. De rechtbank is in bovenstaande uitspraak namelijk ingegaan op enkele punten die van belang zijn voor het berekenen van de schadevergoeding in geval van overlijden. In deze annotatie zal worden ingegaan op het uitgangspunt voor het berekenen van de vaste lasten. Alvorens de overwegingen van de rechtbank op dit punt te bespreken, zal eerst het belang van de vaste

lasten bij het berekenen van de schadevergoeding in geval van overlijden aangegeven worden.

2. Berekenen van de schadevergoeding als gevolg van het overlijden

De schadevergoeding in geval van overlijden is ingevolge art. 6:108 BW beperkt: voor vergoeding komt in aanmerking de schade door het derven van levensonderhoud. Hierin ligt besloten dat rekening dient te worden gehouden met zowel de draagkracht die de overledene, ware hij blijven leven, in de toekomst vermoedelijk zou hebben gehad, als met de behoeften van de nabestaanden, zoals deze zich na het overlijden verder ontwikkelen en zoals deze mede door alle hun toekomstige baten zullen worden bepaald (Parl. Gesch. Boek 6, Eindverslag I (2846), p. 404 en MvA II Inv., p. 1311). Bij het berekenen van deze schadevergoeding door het derven van levensonderhoud kunnen een aantal stappen worden onderscheiden. Eerst dient de behoefte te worden vastgesteld (wat hebben de nabestaanden nodig om op dezelfde voet als voor het overlijden te kunnen leven?) om vervolgens de behoefte te kunnen bepalen (het tekort; de schade).

Om de behoefte te kunnen bepalen dient te worden onderzocht wat het gezinsinkomen zonder het overlijden zou zijn en hoe zich dat in de toekomst (vermoedelijk) zou hebben ontwikkeld (zie hierover ook Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-II*, nr. 164 en J.M. Barendrecht en H.M. Storm (red.), *Berekening van schadevergoeding*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1995, p. 224 e.v.). Wanneer het totale gezinsinkomen zonder ongeval bekend is, dienen de vaste en variabele lasten te worden bepaald. Vaste lasten zullen na het ongeval gelijk blijven; deze staan niet in verband met de gezinssamenstelling. De variabele lasten zullen wel wijzigen; de overledene valt hierbij weg, waardoor de variabele lasten zullen afnemen. Aangezien elk gezinslid een eigen vorderingsrecht heeft, is het van belang dat een verdeling van het gezinsinkomen van voor het ongeval plaatsvindt (het verdelen van de vaste en variabele lasten). Bij de verdeling van de vaste lasten wordt de overledene niet meegenomen, omdat het uitgangspunt is dat de lasten niet zullen afnemen als gevolg van het overlijden. Voor het verdelen van de variabele lasten wordt tegenwoordig nog steeds gebruik gemaakt van de – enigszins aangepaste; de man en vrouw zijn gelijkgesteld – Amsterdamse schaal uit 1917 (zie hierover bijvoorbeeld L.H. Pals, *Onrechtmatige doodslag* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1983, p. 125). Hierbij wordt gewerkt met vaste percentages.

De behoefte van een individuele nabestaande bestaat uit de som van zijn of haar aandeel in de vaste en variabele lasten. Wanneer de behoefte van de nabestaanden bekend is (in de hypothetische situatie zonder overlijden) dient deze verminderd te worden met de inkomsten van de nabestaanden in de situatie na het overlijden. Wat overblijft is het tekort (de behoefte; de schade), hetgeen de nabestaanden nodig hebben om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien.

3. Belang van de vaste lasten

Zoals aangegeven, dienen de vaste lasten te worden bepaald bij het berekenen van de schadevergoeding als gevolg van het overlijden. De omvang van de vaste lasten is van belang voor en van grote invloed op de hoogte van de schadevergoeding. Dit kan worden verduidelijkt met een (eenvoudig) voorbeeld, waarbij zal worden uitgegaan van twee partners. Stel dat één van de twee partners komt te overlijden en het gezinsinkomen van voor het overlijden 200 was en na het overlijden 100 (het weggefallen inkomen is dus 100). Om het belang van de vaste lasten duidelijk te maken zullen twee (meer extreme) situaties uitgewerkt worden. In situatie één zijn de vaste lasten relatief hoog: 140. De twee partners wonen bijvoorbeeld in een groot huis, waardoor de maandelijkse woonlasten (vaste lasten) hoog zijn. In situatie twee zijn de vaste lasten relatief gezien laag: 40. De partners wonen in deze situatie bijvoorbeeld in een wat kleinere woning en besteden het inkomen aan weekendjes weg, uit eten gaan en het kopen van veel (merk)kleding.

Wanneer wordt gekeken naar het inkomen van voor het overlijden, is de verdeling van de vaste- en variabele lasten in de eerste situatie 140/60 en in de tweede situatie 40/160. De vaste lasten worden volledig toebedeeld aan de overgebleven partner. De verdeling van de variabele lasten dient, zoals hierboven onder twee besproken, plaats te vinden volgens vaste percentages. De percentages voor twee volwassenen zijn gelijk, daarom kan het overige deel van het gezinsinkomen (het gezinsinkomen na aftrek van de vaste lasten) gedeeld worden door twee voor het berekenen van de variabele lasten. In de eerste situatie zijn de variabele lasten dus 30 (60/2) en in de tweede situatie 80 (160/2). Hiermee komt de behoefte (het totaal aan vaste en variabele lasten) van de overblijvende partner in de eerste situatie op 170 (140+30) en in de tweede situatie op 120 (40+80). Wanneer het inkomen van de overblijvende partner van na het overlijden 100 is, komt de behoefte (de schade; behoefte min het inkomen na overlijden) van de overgebleven partner in de eerste situatie op 70 (170-100) en in de tweede situatie op 20 (120-100). Dat het aandeel van de vaste lasten ten opzichte van dat van de variabele lasten dus van grote invloed kan zijn op de hoogte van de schadevergoeding, mag duidelijk zijn.

4. Begrip 'vaste lasten'

Wat wel en niet als vaste last bestempeld kan worden bij het berekenen van de schadevergoeding bij overlijden is niet helder en zodoende veelal een belangrijk punt van discussie tussen partijen. In de literatuur is geen eenduidige uitleg van dit begrip te vinden. Zoals besproken, treedt in de vaste lasten, in tegenstelling tot de variabele lasten, na overlijden geen besparing op. Hoe meer uitgaven dus tot de vaste lasten kunnen worden gerekend, des te meer de nabestaanden ingevolge de berekening nodig hebben om in de behoefte te kunnen voorzien en hoe hoger de schade uitvalt.

In de hier centraal staande zaak verschillen partijen van visie over onder meer de onderhoudskosten met betrekking tot het binnenwerk van het huis, de woonlasten en een door de werkgever ter beschikking gestelde auto. Punt van discussie is of de desbetreffende lasten wel of geen vaste lasten zijn. De rechtbank definieert in deze zaak het begrip 'vaste lasten' als volgt:

“Als vaste lasten worden aangemerkt de niet direct van het aantal gezinsleden afhankelijke kosten die onafhankelijk van het weggefallen zijn van de overledene gemaakt moeten worden om de levensstandaard te (blijven) voeren zoals die ten tijde van het overlijden was en zoals die zich naar redelijke verwachtingen verder zou hebben ontwikkeld indien het overlijden niet had plaatsgevonden.”

Op het punt van de woonlasten stelt Allianz dat deze 'vast' zijn, aangezien rente en aflossing voor vele jaren al vooraf vast zouden zijn gelegd. Indien dit het geval zou zijn en Allianz dus op dit punt gelijk heeft, zou dat betekenen dat een gezin altijd de levensstandaard ten tijde van het overlijden zou blijven behouden; de vaste lasten blijven dan immers op hetzelfde niveau. De rechtbank geeft aan dat deze lasten niet altijd vast behoeven blijven. Indien het inkomen na verloop van tijd aanzienlijk is toegenomen, kan het zijn dat een gezin besluit om op enig moment ook de woonlasten met dit inkomen mee te laten groeien en groter zal gaan wonen. Met betrekking tot deze lasten overweegt de rechtbank dan ook:

““Vaste lasten” in de betekenis die daaraan in dit kader wordt toegekend, zijn derhalve niet steeds “vast” in die zin dat zij (ook) onafhankelijk zijn van de ontwikkeling van het inkomen in de loop van de tijd. (...). Naarmate het inkomen toeneemt, plegen zowel de vaste als de variabele lasten te stijgen en gaat van beide in toenemende mate een luxe component deel uitmaken.”

De vraag die dan bij het berekenen van de vaste lasten opkomt, is hoe deze zich zouden hebben ontwikkeld in de situatie zonder het overlijden. De rechtbank overweegt op dit punt het volgende:

“In welke mate een toename van het inkomen in de loop van de tijd tot een stijging van de vaste lasten zal leiden, laat zich echter moeilijk voorspellen. Het ligt in de visie van de rechtbank in de rede om de per datum ongeval te voorspellen toekomstige ontwikkelingen van de vaste lasten als percentage van het inkomen te baseren op (een interpretatie door een onafhankelijk deskundige van) de best beschikbare onderzoekscijfers in dat kader, zulks bij gebreke van enige andere betere maatstaf.”

Aangezien de toekomstige ontwikkeling niet precies kan worden bepaald, komt het uiteindelijk ‘neer op de redelijke verwachting, zoveel mogelijk gebaseerd op wel beschikbare informatie’, zo overweegt de rechtbank.

5. Tot slot

Zoals hierboven weergegeven is het vaststellen van de vaste lasten lastig en is de hoogte van deze lasten van grote invloed op de uiteindelijke schadevergoeding. Wel is het van belang deze lasten goed vast te stellen; deze lasten dienen immers ook na het overlijden door de nabestaanden te worden betaald. Zouden bepaalde lasten ten onrechte niet als ‘vast’ worden aangemerkt, dan kan dit gevolgen hebben voor de levensstandaard van de nabestaanden na het overlijden, terwijl de vergoeding juist ertoe dient de nabestaanden financieel gezien in staat te stellen de levensstandaard van voor het overlijden te behouden. Het is dus goed wanneer er meer duidelijkheid bestaat over wat wel en wat niet als vaste last dient te worden meegenomen bij het berekenen van de schadevergoeding als gevolg van het overlijden. In dat kader is deze uitspraak van belang: de rechtbank geeft een definitie van het begrip vaste lasten en geeft duidelijk aan dat vaste lasten soms niet eens ‘vast’ behoeven te zijn om deze als ‘vaste lasten’ mee te nemen in de berekening van de schadevergoeding als gevolg van het overlijden.

I. van der Zalm

Wetenschappelijk docent Erasmus Universiteit Rotterdam